

Politikali
rōpiratok

75

75
175

VISZHANG

A „HAZÁNK“ CZIMŰ POLITIKAI LAPBAN

MEGJELENT

„HOGY SEGÍTSÉN MAGÁN A SZEGÉNY EMBER?“

CZIKKRE.

LABALLAGI MÓR

IRTA

✓
8.
KENESSEY KÁLMÁN.

SZÉKES-FEHÉRVÁROTT,
ÖZVEGY SZÁMMER PÁLNÉ BETŰIVEL.

1868.

516752 007691021

VISZHANG

A „HÁZÁNK” CSIMÓ POLITIKAI LAPJÁN

MEGJELENIK

HOGY SEGÍTSEK MAGYAN A SZEGÉNY EMBEREK?

ÖSSZEKOTVA

ÉRTÉK

KEVESEBB KÖNYVEK

1895. ÉVI SZÁMOK
SZERKESZTÉSÉRE

1895

Előszó.

Népünk ronsolt anyagi viszonyain s általában a földbirtok terhein, hogy miként lehetne segíteni — munkásságomnak évek óta egyik főtárgyát képezi.

Ebbeli törekvésemnek újabb anyagot szolgáltatott a „Hazánk“ című politikai lapban megjelent azon cikk, melynek címe: „Hogy segítsen magán a szegény ember.“ A „viszhang“ e cikkekre készen volt lelkemben, csak leírni kellett.

Ekként keletkezett azon VI igénytelen cikk, mely nevem alatt az idézett lapban megjelent. Mely cikksorozat, a többek közt, egy felállítandó megyei bank eszméjét is megpendíti, — mint mely intézet a megyei földbirtoknak jelen súlyos helyzetéből kiemelését s felvirágoztatását fogná eredményezhetni.

Az eszmének, melyet megpendíték, időszerűsége lehet fő oka azon reám nézve hizelgő fogadtatásnak, melyben a cikkecskék részesültek. Mely szíves fogadtatást tetézte a megyei közgazdasági szakosztály azon nem várt, nem kérésset s engem felettébb megtisztelő határozata, mely cikksorozatomat külön kinyomatni és a megyében szétterjesztetni rendelő azon okból, hogy a cikkekben indítványba hozott megyei bank eszméjével a megyei közönség — főleg annak befolyásosabb tagjai megismerkedvén, alkalom nyílják azoknak, kik az eszmét megvalósítani is hajlandók, a csatlakozásra. Mely körülményt az ügy érdekében felhasználandó — az illető példányok mellé egy lapocskát mellélek oly kéréssel: hogy a megyei bank eszméjének azon pártolói, kik azt a megye érdekében kívánatosnak, szükségesnek ismervén, annak felállítását saját hozzájárulásukkal is eszközölni készek, becses nevüket az

érdeklett lapocskára feljegyezvén, azt posta útján hozzám beküldeni ne terheltesse nek.

Ha a beérkezendő lapokból arról fogok meggyőződni, hogy nézeteimet tekintélyes számu megye-tagok osztják és a kivihetőségre nézve némi remény mutatkozhatik: készségesen fogok egy illetékes értekezletet mielőbb egybekérni, mely, a kiviteli módozatok iránt tanácskozáván, az eszme valóstításához az első lépést megteendi.

Elismerem, hogy az ügy keresztülvitele nem kis nehézséggel jár s némi áldozatot igényel. De a meggyőződés-szülte erős akarat csodákat tehet, s a társulás oly hatalmas emeltyű napjainkban, mely nem egy chimérának látszott dolgot megvalósított már. A valódi jó akarat nem a nehézségeket nézi, melyek szándokai útjában állanak, hanem a végczélt, melyet maga elé kitűzött.

S hogy itt a végczél nagy és nemes, s e mellett hasznos és üdvöt hozó a megye anyagi viszonyaira — és a terv egy szebb jövő zálogát hordja méhében, azt — úgy vélem — senki kétségbe nem vonandja, feltéve, hogy a terv úgy lesz kivive, mint kivitetnie kell — a megye legjobbjai összes erejével, s a közbizalom aegise alatt.

Teljes bizalommal nézek tehát a megyei bank jövője elé, mely ha létre nem jő ma, létre fog jönni és létre kell jönie később; — a mag el van vetve, ne keresse senki, mely igénytelen kezek vetették azt el; e mag kikelése csak idő kérdése.

Sz.-Fehérvár, márczius 12-én 1868.

Kenessey Kálmán.

I.

Február 2.

Erős meggyőződés, hogy a legszabadabb politikai institúciók, a legjobb törvények mellett is szegények maradunk, kedvezőtlen geograficus helyzetünkben, mely bennünket kiválságos földmivclésre utal, ha a társadalmi téren erős és folytonos, kitartó törekvés nem megy vérünkbe, a bal kormányzat és rossz évek folytán majdnem a tönkrejutásig alászállott anyagi helyzet javítására.

Nem tartozom a divatos kiváltságot követelő demokraták sorába, de igen is tartozom azok közé, kik soha nem mulasztják el az alkalmat, a társadalmi téren tenni és alkotni valamit, mi szükségben sinylő, roncsolt anyagi körülményű népünk sorsa könnyítésére vezethet, erős hitem levén az, hogy a politika magas paripáján lovagló demokratia csak is az uralomra törés szánandó ambitiojának csillámló bár, de rongyos köpenye marad mindaddig, míg azt nem látom, miszerint a népnek annyit zengedezett javát a gyakorlati téren is előmozdítani kész, ez cszméért minden követ megmozdít, minden kitelhető erővel küzd.

Adósságaitól földre tiport, agyon exequált koldus népben mi jövőt remélhetnek fölfedezhetni a csillámló demokrat theoriák hősei; avagy birhat-e politikai műveltségre szert tehetni egy, a mindennapi száraz kenyereért küzdő tömeg; avagy nem a communisticus irányoknak kell-e terjedni a szegénység ostora alatt inkább, mint a jutalmazott becsületes munka iránti hajlamnak — vigyük bár a demokratiát az általános szavazatjog netovábbjáig.

És ha az értelmiség a kenyérszükség gondjai közt pang, sőt hátramegy népünknel, nem természetes-e, hogy a nemtelen ambitiók annál tágasb tért találnak az elégtelen kedélyekben — hol egy jobb jövővel kecsegtető agitatio, melyeknek biztos

alapját maga az izgató legkevésbé birná kimutatni, termékeny földbe hullanak és az elégtelenség, a becsületes munka jutalmábani hit elvesztése napról napra tágabb tért nyer. S nem csodálom, ha ez így van: a nép anyagi viszonyai fennen kiáltanak javítás után! s ki hazája javát komolyan ohajtja, kinek az önzés piszkos kérge nem pánczélozta végkép el mellét, ki szóval emelkedettebb lélekkel bír, annak gondolkoznia kell e szomorú themán s kezet fogni a hasonérzelműekkel, és a társadalmat fölrazni bűnös indolentiájából, minduntalan fölibe kiáltván: ne várj mindent a magas politika ábrándjaitól, hanem segits magadon, mert Isten is úgy segít!

Nem túlzás az, mit beszélek; helyzetem szerencsétlenül eléggé alkalmas arra, hogy áttekinthessem azon birói executiok rémséges tömegét, mely nem épen legroszabb anyagi helyzetű megyém népét rongálja. Hány esetet nem kell látni, hol 10-frtos adósság miatt, mely — két-három birói és ügyvédi helyszinére kirándulás, árverési kísérletek után — 60—70 frtra nő s a szegény ember utolsó menedékét, viskóját emészti fel. — Hát oly nyomorú-e ez a társadalom, hogy nem képes gondoskodni egy pénztárról, hol egy oly ember, kinek bármi kis vityillója van, tíz forintig s tovább is hitelt nyerhessen? — S ha mégis így van: nem kötelességünk-e vállvetve összesegíteni? tartozunk bármely politikai párthoz, legyünk bár jobb-, vagy bal- és szélső baloldaliak: nem tartozunk e a népérdekek legfontosabbjában egyesülni, s elvégre tetteleg demonstrálni azt, hogy kiben emberszerető lélek lakik, az pártkülönbség nélkül demokrata, ha bár dobszóval nem hirdeti is és czégül föl nem tüzi is?

A jelenkor egyik legnagyobb fia, szerintem, Schultze-Delitsch.

Nagy eszméje: az önsegély kifejtése, nagyszerű foglalkozásokat tön Németországban, hol már 1860-ban 133 népbank vagy kölcsönös segélyegylet működött, s ugyanez évben mintegy 12 millió forintyi kölcsönt osztott ki, természetesen öt—tíz tallérig leszálló apró kölcsönökben, s ha e 12 milliót apró kölcsönökre — ha nem is épen 5—10 talléros, hanem talán

100—200 talléros közép-átlagúakra felosztjuk — 600,000 embernek kelle részesülnie a segélynek szabad emberhez legillőbb e nemében — az önsegélyben.

A nemes eszme messze átkelt a németiség földje határain, — megtermé gyümölcsét nálunk is s napról napra több-több térben hódít és gyümölcsözik. — A Schultze-féle nemes eszme keltette föl a czelt, a győri, a kaposvári, a szili, a veszprémi, a székesfehérvári, a pesti stb. népbankokat.

E fényes eredmény-koszoruzta példák ejtettek gondolkozóba engem is 1865. év elején igénytelen falusi lakásomban, s tépelődtem: nem lehetne-e falusi szűk körben is, ha nem is fényes eredményekre, de a körülményekhez képest még is valamire vergődni; — s több nemes gondolkozású férfi segélyével megszületett az e megyében első k.-nyéki kised segély-egylet vagy népbank, mely, szegényes falusi körülményekhez szabva, 10-kros heti betétekre lön alapítva, s két-évi működés után messze meghaladva legmagasabb reményeimet s ott, hol alig mertem hinni, hogy több néhány száz forintnál évenként megtakarítható összevél létez: ime, két és fél évi működés után az üzleti forgalom a 20,000 forintot meghaladja. Kiadtunk kölcsön, 5 frttól egész 200 frtig menő kölcsönökben, mintegy 20,000 frtot, — s mindez szerény, összehordott hatosok eredménye; melylyel mintegy 350-re menő kölcsönt adtunk ki, s ugyanennyi egyént mentettünk meg akár a szorongatástól, akár az executiótól, akár az uzsorától, és adtunk életet, lendületet számos iparos üzletének.

E kedvező siker ösztönzött engem arra, hogy most, midőn hivatalos állásomnál fogva összeköttetésben vagyok a megyei lakosság minden rétegeivel, folyton buzdítsak, nógassak jobbra és balra az önsegély ügyében, s iparkodjam megtörni a közönyösség ama jegét, mely társadalmunkat fátyolozza.

Őszintén bevallom, hogy a munka nehezebb, mint egyelőre hívém; az eszme még messze van attól, hogy vérbe ment volna át, csak itt-ott értetik meg, de okom csüggedni nincs. Mert ime Ráczalmás, Dunapentele, Bicske, Lovasberény, Szaár községekben részint megalakultak, részint alakulóban vannak a segélyegyletek; s merem reményleni, hogy,

ha lassan is, a példa és példák hatni fognak, s pár év múlva elvégre azon nagy községek is, — mint a 8000 lakosságu Moór, a hol eddig minden törekvés meghiusult és Csákvár, hol annyi iparos üzlet szorul időről időre apró kölcsönökre, és Sárbogárd, Adony és Czece stb. követni fogják az elősorolt helységek nyomdokait e téren, hol a vagyonosabb osztály csakis biztos kamatra adja nélkülözhető pénzének egy részét, s azért elől-mennie vagy szent kötelessége, vagy pedig szabadelvűsége nem egyéb, olcsó és üres hangnál.

Ime e viszhangot költé fel nálam a „Hazánk“ soraim homlokán idézett e napokban megjelent cikke.

Isméltém röviden az eszme fontosságát; elősoroltam vázlatosan, mi történt e tekintetben megyémben, — azon szándékkal: hogy lássa a közönség, miként nincs az a kis kör s e kis körben azon szerény állás, melyben ha valaki tette vállalkozik, sikeresen ne tehessen, ne alkothasson úgy e téren mint bármely másan is valamit, mi hasznos lehet a társadalomra.

Közöltem főleg a nyéki egylet szerény köréhez képest, meglepő eredményeit, azért, hogy ne menthesse magát egy jó akaratú értelmes hazánkfia is azzal, hogy ha „városban, vagy nagy községben laktam“, majd tennék valamit. Ime szolgáljon buzdító például Nyék községe 1000 lakosával s a hozzá csatlakozott Velence tán 1500 lakosával, hogy — ha komolyan akarunk tenni, lehet sikerrel alkotni bármely kis körben is. És kinek nem jutott osztályrészül fényes alkalom egy ország boldogításában közremunkálhatni: ám ragadja meg az alkalmat, saját kis körére hatni. A valódi jó akarat nem kíván fényleni, nem vár jutalmat, működik zajtalanul, ismeretlenül — sokszor köszönet nélkül is; egyedüli jutalmat az öntudatban s egyedül abban keresvén, hogy azon kis helyet, melyre a gondviselés helyezte, polgártársai javára emberül betölteni igyekezett.

Ki így gondolkodik, abban ráismerék a nép valódi barátjára — ha úgy tetszik — a demokratára; de míg az e czimet igénylők csak a magas phrasisok s a gyűlölet és viszály magvai szórása gyümölcstelen s legjobban esetben is átkot termő terén maradnak, és a társadalom mezején eszközölhető javítások

munkásai közé be nem állanak, engedjék meg, hogy szándékuk valódisága és komolysága fölött kétkednünk legyen szabad.

Azon ohajtással zárom soraimat, vajha a megyék és városok élén álló tisztviselők s egyéb kebelbeli befolyásos egyének becsületbeli kérdésnek tekintenék, — megyéjük s városukba az önségély nemes eszméjét — mielőbb, mert minden perczért kár, mely használatlanul elveszett — valósítani.

II.

Február 11.

A demokratia szép és nemes jelentésű szó, de csak úgy: ha — nomen et omen habet — kifejezi az első sorban a politikai jogközösséget, melyet semminemű válaszfal meg nem zavar, és kifejezi a néperdekek zászlájának magosan lengését, melyet előítélet nélküli erős karok fenlobogtatnak; — azon néperdekeknek, melyekről Tocqville pár évtized előtt állitá már, hogy azoknak a közmegelégedés színvonaláig ki kell fejlődniök, s a mely kifejlődést ép úgy előmozditják azok, kik az eszmének lelkesült barátai, mint azok, kik vakon ellene állnak, mert mindnyájan eszközök vagyunk az istenség kezében. Felesleges mutogatnom, mennyire igaz e tétel másod fele is, csak a francia nemesség konokságára kell utalnom a forradalmat megelőző időkben, hogy elhigyjük, miként azok is a demokratia javára dolgoznak, kik, nem tudván megalkudni a kor szellemével és az emberi jogokkal, — a középkor sötét szellemeihez illő ridegséggel — konoksággal tekintik a nép ügyét és annak szellemi, mint anyagi érdekeit.

Nincs tehát ok keresztes háborúra izgatni a néperdekek mellett — felvilágosult korunkban és legkevésbbé nálunk, hol, valljuk meg, hogy az aristokratia az ős időktől fogva csak kivételesen mutathat föl szégyenfoltokat, s azért legkevésbbé volt gyűlöletes a föld minden aristokrátiája közt; egy tagadhatlan neme a patriarchalis, bizalmas jó együttlétnek uralgott a volt földesúr és jobbágya között, mutatja már csak azon körülmény is, hogy 1848-ban, midőn a jobbágyság megszűnt s a kedélyek az események által fokozott izgalomban voltak,

mégis nálunk boszúvágy által vezérlett rakoncátlanság alig, de csak alig mutatkozott e széles hazában, midőn a continens legműveltebbjének tartott badeni nép sorba szórá az üszköt urilakok, majorok és gyárak födelére.

Ma sincs nevezetesebb nyoma a nép gyűlöletének a volt földesúr, átalában az úr ellen, eléggé bizonyítja azon körülmény, hogy a képviselőház igen nagy többsége a nemességhez tartozik s a volt földesurak erősen képviselvék, sőt a legszorosabb értelembeli népből egyetlenlenegy tagot sem mutathat fel; be kell vallanunk, hogy bizonyos részről e gyűlölet átkos módon szítatik, de a végsőig el fogna enyészni az — ha volna is — ha a nép saját egészséges gondolkozására hagyatnék, látván, hogy ha inségében segélyre szorul, a nagy szavak, a gyűlölet emberei zsebéből ugyan alig lát egy pár krajczárt akkor, mikor a volt földesúr tiszteletreméltó áldozatokkal siet segélyére még oly időben is, midőn saját magtárai is üresen hagyattak a sanyarú év által.

E kis eltérést sajátlagos tárgyamtól tettem, időszerűleg, ép e napokban — akkor, midőn a demokratia czéje alatt bűnös játék üzetik a jóhiszemű néppel, melyet erőnek-erejével a demagogia s a communismus karjaiba akarnak beugrasztani oly kezek, melyek rombolásra igen, de építésre kevés vagy semmi hajlamot nem látszanak mutatni.

Valóban nem a pártszenvedély, melyet nem ismerek, de egyedül hazám jövője iránti aggodalmam készít ily őszintén szólni, kérdvén: ha a népben minden kegyeletet és tiszteletet sikerülne lerontani bizonyos embereknek, ha a budás férfiban — hogy a kecskeméti tribunussal szóljak — csak árulót látand a nép, s a fennálló rend és ennek közegei gyűlöletessé válnak előtte, vajjon ha sikerülend ama most kicsi szélső pártnak többségre vergődnie: lesz-e képes kormányozni egy oly tömeget, melyet minden fennálló kormányt gyűlölni, megvetni, annak ellenszegülni, közegeit hazaárulóknak tartani tanítottak mesterei — kérdem: vajjon nem épen saját fegyverével lenne megverve a nemesis által azon töredék, mely pillanatilag saját czéljaira nézve ugyan czélszerűen vél működni, de mely saját magát fogná adandó alkalommal lehetetlenné tenni?

Mindezzel csak azt akarom mondani, hogy a demokratia küzdjön nemesen, nemes férfiakhoz illő fegyverrel, úgy a sajtó, mint a közélet terén, a népérdek mellett, de küzdjön szenvedély és gyűlölet nélkül. Az örök igazság, melyet zászlajára tűzött, nem szorult szeretetlen fegyverre; fénylő nap az, melyre csak figyelmeztetni kell, higgadt, nyugodt szavakkal a kétkezőket, s szemeik ki fognak nyilni és látni fognak. Korunkban visszamenésnek lehetősége nincs; a jog- és érdekegyenlőség jelszava minden modern államnak; a középkori eszmék mumiáit balzsammal tovább támogatni lehet ugyan, de életre hozni többé soha.

S ha ez így van, nézzük szenvedély nélkül: melyek a nép legsürgösbb érdekei, avagy az ige, avagy a kenyér-e?

Talán nem vádoltatom vastag materialismussal, ha állítom: hogy mindenekelőtt élnie kell a népnek, hogy az ígét hallgathassa. Vagyis én első sorban, a nép anyagi helyzetén kívánnék segíteni, aztán iparkodnám őt, midőn anyagi helyzeténél fogva mind ideje, mind kedve lehet tanulmányokra, a politikába is tüzetesebben beavatni, őt abban szorosabban szerepeltetni, — már csak azért is, mert mindaddig, míg egy nép a jólét bizonyos fokáig nem emelkedhetik, vagy játékszere marad a szenvedély és ambitionak, vagy minduntalan ki van téve a mammon csábjának áldozatul esni. Teljes politikai függetlenségre, érettségre nyomorral küzdő nép soha fel nem emelkedhetik, — e polcz csak a senkire nem szorult, vagyonos népnek jut osztályrészül. Ki e tekintetben velem egyetért, az mindenekelőtt áttekinti a nép helyzetét, és pedig kiki saját megyéje vagy még kisebb körében, — s ha látja, hogy e nép akár a balkormányzat, akár a rosztól folyó adósságokkal terhelt, a zugirászok és az uzsorászok áldozataként tengleng, — nem okoskodva azon, mi az oka e szomorú helyzetnek, az időt a recriminatiokkal, az átkozódásokkal — melyek úgy se használnának — nem vesztegetve, iparkodni fog igen is első sorban oda hatni, hogy módok találtassanak, e kiáltó bajon segíteni.

Módot kell találni első sorban és mindenekelőtt kimenteni a népet a feje fölött Damokles kardjaként függő birói

executiók alól, melyeknek ha a maga útján a társadalom által gát nem vettetik, elérjük azt a szomorú időt, melyet vajha távoztatna tőlünk az ég, hogy e szép magyar földön, ennek ősz gyökeres népe — proletárrá, birtoktalan, vagyontalan lesz a proletarismus minden kinjaival és demoralizáló minden járulékaival. Elérjük az időt, midőn csak nagy-, vagy nagyobb és semmi vagyonu emberek özönlik el ép azon országot, mely csak alig husz évvel előbb arról volt egész művelt világon nevezetes, hogy aránylag végtelenül kevés proletariusus volt, s e csekély proletariatus is gond nélkül megélhetett két keze munkája után s ugyan ez okból nem volt oka a fennálló renddel elégedetlennek lenni anyagi tekintetben, — nyugodtan látott napi munkája után, mely neki és családjának a bizonyos, szegényes jólétet megszerezte.

S ha az a kis földbirtokos, ki oly rendkívüli előszere-tettel csügg az ősi barázdákon, melyeket művelni főélvezete, s melytől megfosztatni kárhoznak tekint, midőn földjéből és házából kiexequáltan, elkeseredetten azon társadalom ellen, mely őt megmenteni nem sietett, átkozva a fennálló rendet, önma-gával meghasonlva a birtoktalanok sorába esik le: vajjon nem azon elégedetlenek számát fogja-e szaporítani, kiket egy jobb jövővel — reá nézve soha nem valósulható izgatás, — a communismus álmain keresztül, — a forradalmi vágyak netovábbjáig korbácsol, — oly helyzete levén, melynél rosszabbat, a legkedvezőtlenebb esetben sem találhatna. Kérdem, lehet-e ily tömeget aztán bármely pártbeli legjobb akaratú kormánynak is sikerrel, sőt általában kormányozni? S lehet-e az ilyen tömegnek hazafiságára hivatkozni, és — még tovább megyek — lehet-e csodálni, ha az ily tömeg akkor, midőn azon haza, melyhez őt földbirtoka oly erős kötelékkel fűzte, — s mely őt proletárrá süllyedni engedte, — megszűnik szemében azon varázserővel birni, melylyel még ma bir, és „nem találván honját e hazában“ — idegen isteneknek is kész zsoldjába állani, ha azok őt egy jobb anyagi léttel kecsegtetik.

Tehát úgy emberi mint polgári kötelességünk, sőt még a józan politika is úgy parancsolja: hogy népünket a szeretettel művelt hazai föld birtokában megtartsuk,

elszegényedni vagy — mi több, — birtoktalanná lenni ne engedjük. Ebbeli törekvésünk legyen demokratiánk főjellemvonása, főiránya, ez legyen azon zászlóra írva, melyet a demokratia nevében lobogtatunk. S ha e célunkkal tisztába jöttünk: nézzük a módokat, melyek életbeléptetésével célunkat megközelíthetnők.

III.

Február 14.

A politikai kiskorúságnak alig adhatja valamely nép világosabb jelét, mint ha mindent a kormánytól vár, még ott is, hol neki magának lehetne és kellene tennie.

Szerintem e magatartás hosszú évekig absolutismus alatt nyögött oly népeknek lehet csak sajátja, melyek megszokták nem gondolkozhatni, még kevésbbé — tehetni saját jóllétük érdekében sem; míg a szabadságban felizmosodott nép áttallana mindenért a kormányhoz folyamodni; ott, hol maga is segíthet magán, kormányától csak is annyit követel, hogy engedje szabadon cselekedni! jóakarató törekvéseinek aprólékos akadékoskodásaival gától ne szolgáljon.

Ennyit csakugyan elértünk magyar kormányunkkal, — ezt még a gyűlölet is alig fogja tagadhatni. Nincs hát mentség részünkre, a semmit nem tevés körül. — Sorakozzunk tehát, kik tenni akarattal és erővel birunk, vessük össze vállainkat és tanakodjunk: mik is hát azon módok, melyekkel anyagi segélyért kiáltó népgazdászati ügyünk árva állapotán segíteni lehetne és kellene?

Elmondom ezúttal én a magamét, úgy mint tudom, egyáltalán nem képzelvén magamnak, hogy valami pénzügyi képesség vagyok, sőt őszintén bevallom, hogy e téren, csakis óhajtasom után indulván, szívesen tanulok másztól, és szívesen leendek egész örömmel egy-egy életrevaló, bárkitől származott jó gondolat napszámosa.

Első cikkemben Schultze-Delitsch önsegélyezési elméletére fektettem nagy súlyt, s ajánlottam a nép valódi barátainak a népbankok sürgős szervezését, életbeléptetését. És méltán, mert ha eltekintvén az általam idézett példától s a szerencsé-

sebb népességi s anyagi viszonyok között alakult népbankok forgalmát nézem, oly tekintélyes összegeket látok szerepelni, melyekkel egy-egy község, sőt vidék szükségletét fedezve lenni láthatom; nem szólok a városokban alakult népbankokról, melyek inkább a kézműipart, a kiskereskedést segítézik, de szólok az oly falusi ekként vagy legnagyobb részt, vagy legalább is nevezetes részben a kis földbirtokok által igénybe vett somogymegyei szili községbeli népbankról, melyről már keletkezése után úgy értesültem, hogy első egyévi forgalma 28,000 frtra rugott, mi ha áll — és hiszem hogy áll — kétségtelen, hogy Szil község, sőt a netán csatlakozott egy-két község kis birtokosaira nézve elégséges támaszul szolgál a földbirtok megmentése tekintetéből. S ekként a falusi népbankokat, melyek okvetlenül üdvös szolgálatot tesznek, nem csak a kölcsönök kiosztása, de a tőkeképzés iránti hajlam ébresztése s ápolása tekintetéből is, továbbra is és pedig első sorban terjesztendőknek tartom.

De ha elgondolom azt, miként sok község oly annyira eladósodott, elannyira leszállott anyagi helyzetü lakosok összege, hogy közöttük betétre alig, és csak is kölcsönkérőkre lehetne számítani, és a népbank felállítása a lehetetlenségek sorába tartozik, s ha meggondolom azt, hogy a legjobb esetben is e bankok útján a legkiáltóbb bajokon rögtönözve segíteni nem lehet: más expediensről is kell gondoskodnunk, egy oly pénzügyintézet felállításáról, mely védő szárnyait legalább is egy vagy két megye határára kiterjeszthesse, s ha az önségély gyakorlata a megrongált földbirtokon segíteni már nem képes: legyen egy menvár, hol a szorongatott adós biztos, nyugodt oly kölcsönre tehet szert, hol sem váltóval nem préselik, sem, ha a kamatokat pontosan fizeti, a visszafizetésre bizonyos időhatár kiszabásával kötelezve nincs.

De hát mit vétett a „Magyar földhitelintézet?“ fogják kérdeni sokan, — avagy nem az egész országra alkottatott-e az? — s mirevalók volnának e mellett a megyei bankok?

Először is azt felelem, hogy a m. földhitelintézet legkisebb kölcsöne 1000 frt. levén, ily kölcsönre hypothekául alig minden századik kisbirtok képes.

Másodszor: a földhitelintézet kisbirtokosnak drága kölcsön, sok oknál fogva. Tehát: megyei bank *for ever!*

És mi alapon állítanók fel a megyei bankot? — kérditek ismét. — Talán záloglevelekkel működtetnők őket, mint a földhitelintézet? — Záloglevelekkel működő megyei vagy akár kerületi földhitelbankokat én nem javaslanék felállítani, mert láttuk, hogy a m. földhitelintézet záloglevelei is mily veszteségével lehetnek a kölcsönnevőnek árusíthatók kedvezőtlenebb pénzügyi viszonyok közt; s ma, midőn e tekintetben panasz nem lehet, ma is 9—10 száztóli veszteséget kell a kölcsönnevőnek szenvedni kölcsönzött tőkéjénél.

Óhajtandó lenne azért, hogy vagy részvények útján alapítatnának efféle vidéki hitelbankok, mi nem épen lehetetlen, — nem lehetetlen az esetre, ha e bankok a rendes betáblázás s földhypotheikára adandó kölcsönök mellett, a kereskedelem segélyére is kiterjeszkedvén, váltó-escompt s váltó-kölcsönüzletet is folytatván, ekként a részvényeseket nem megvetendő dividendával is kecsegtethetik.

Ez utóbbit nem kell, nem szabad kifeledni a számításból, mert pénzkérdéseknél megszűnik a kedélyesség s philanthrop célokra csak kevés tőkét foghatnánk az illető pénzládákból kivarázsolni; össze kell tehát úgy a kölcsönre szorult földbirtokos, mint a tőkepénzes érdekét kötni, mi nem lehetetlen, sőt könnyen megtörténhetik.

Ha részvények útján nem volna lehető ily bankot felállítani, vagy ha csak kivételesen sikerülne: azt tartom, hogy a törvényhozás figyelmét kell, hogy magára vonja ez égető kérdés a kis földbirtok — a nemzet zömének ez égető ügye, mely segélyért kiált.

Ha vasútakra kölcsönt birunk eszközölni, harmincz—negyven milliót e célra is fel kellene vennünk; mit annál könnyebben vélek eszközölhetőnek, mert e pénz nem költetik el, hanem szigorú szabályok szerint biztos, kamatozó kölcsönkép helyeztetik el, mit ha a tőkepénzes előre tud, csak könnyíteni fogja a kölcsön előjegyzését.

30—40 milliót ki keveselni fog e célra, annak azt felelem, hogy magam is kevésnek gyanítom ez összeget — ha a

nép minden terhét át akarnók venni; de én megelégszem: ha csak a birói executiók alatt álló vagyon mentetik is meg, — s ennyit egyelőre ez összeggel elérhetni vélek.

Poroszország kormányai már nagy Fridrik óta tudták, e tekintetben mit kell tenniök: számos földhitelbank segíyezi ott olcsó kölcsönnel a földmívelést, a nagy és kis birtokot egyaránt; — míg a mi mostoha viszonyaink közt, e nagy földmívelő országban, egyetlen földhitelintézettel birunk, mely, hogy az összes roppant szükségletet ki nem elégítheti, önként érthető.

Tegyen meg mindent a társadalom, mit tennie e téren lehet, — de ha a kormánynak azt kell látnia, hogy a baj nagyobb, mint hogy azt associatio útján gyógyítani lehetne: előáll a pillanat, melyben az iniciatívát meg kell ragadnia s országos erővel — legyen az készpénz, vagy legyen az hitel — kell, hogy megragadja az ügyet, mely halasztást alig tűr. S hogy a kormányt a törvényhozás egész erélylyel támogatni fogná e törekvésben, kétséget nem szenved.

A népképviselőknek ismerniök kell e bajt, mely népünk életfáját támadta meg s ők nem fognak késni, kötelességüknek megfelelni.

Ki csak jó, szabadelvű törvények alkotásában keresi s találja fel a státusbölcesség netovábbját, az, szerintem, nagy tévedésben van, ha elfeledkezik arról, miként kell és szükség a népet megalkotni anyagilag is.

Viszonyaink közt első és legfőbb kötelességünk: a kis-földbirtok iránti gondoskodás.

Gondoskodni arról, hogy e birtok kellő beruházással elérhető s megtartható legyen.

Gondoskodni arról, hogy minél több egyén lehessen birtokosa a haza földének, s ekként minél több egyéni érdek legyen ahhoz kötve.

Gondoskodni arról, hogy a proletariatus átka minél kevésbé nyerjen tért e földön, — s a mennyiben még is létez: legyen gondoskodva, hogy két keze munkája után nyugodtan élhessen.

A mely kormány ebbeli kötelmeit ismeri és erélyesen végre is hajtja: az népszerű kormány fog lenni — minden ellenséges declamatiók daczára is; de mely e téren nem értené teendőit, mely fel nem fogná azt, hogy egy nagy, majdnem kizárólagosan a földmivelésre utalt országban, mily óriási fontosságú ép a földről s annak birtokossairóli gondoskodás, a mely kormány fel nem fogná azt, hogy nálunk az adók legterhesebbje a földadó, mily nagy szerepet játszik a költségvetésben; míg szerencsésebb viszonyú országokban ép a föld az, mely legnagyobb kimélésben részesül: mily kiáltóan parancsolja tehát a politikai bölcsesség a státusterhek viselésének eme nagy tényezője — a földnek ápolását, e föld érdekének minden más érdekek fölébei emelését, a mely kormány fel nem fogná, hogy zászlajára ezt kell tűznie: „Sub hoc signo vinces!“ — azon kormány — nyugodt jó akarattal hangoztatom — nem fogna érdemes lenni soha, bármely csillámló törvényjavaslatok mellett is, a magyar nemzet bizalmára.

IV.

Február 21.

Nem ártana kissé részletezni — mondá e napokban egy tisztelt barátom — hogy, miként véled a megyei bankokat részvények útján felállithatni. Ez óhajtnak annyival szivesebben felelek meg, mivel mind inkább látom, hogy a megyei bankok felállitásának eszméje kedvező fogadtatásban részesült; — jelétül annak, hogy a közérzületnek egy nevezetes húrja lön ez eszme által érintve, melyet tovább játszani — óhajtanám, hogy az enyimnél avatottabb kezek vállalkoznának.

Reá térvén a megyei bankok felállítására, következőleg vélném azokat létesíthetőknek:

Mindenekelőtt szükséges, hogy az ügyet egy a megyében vagyoniilag úgy, mint társadalmilag kitünő állással bíró, népszerű egyéniség vevén kezébe, egy közép — 70—80 □ mértöldnyi — megye területéhez képest legalább is 30—40 alapító tagot gyűjt össze, egyenkint 2000 frt. alapítványnyal — illetőleg alapítványlevéllel, melynek névszerinti értéke 60—80,000 frt.,

miből azonban egyelőre csak 10 száztóli lenne, vagyis alapítványonként 200 frt. befizetendő, mi is készpénzben tenne 6—8000 frtot, — kibocsáttatnék 400 db. részvény 200 frtjával: 80,000 frt.; — visszatartatnék más 400 db. részvény, mely szükség szerint utólag lenne kibocsátható.

Ekként megkezdethetnék az üzlet 60,000 frt. biztosítéki, részben névérték szerinti, részben kész pénzbeli alaptőkével, és 80,000 — esetleg 160,000 frt. részvénytőkével, mi összesen 220,000—240,000 frtra rüg.

Fedezve levén az alapítványi tőke, s legalább 80,000 frtig a részvények is, — helybenhagyatván kormányilag alapszabályai, mindenekelőtt alakultnak jelentvén ki magát a banktársulat: azonnal a megyei legjobb nevűekből, elnököt, szakértő igazgatót és bizottmányt választ, és czégét a váltótörvényszéknél bejegyezteti.

Felhivja a megyei közönséget, hogy nélkülözhető, félretett és teendő pénzeit a megyei bankba helyezze el. Eszközölje ki a társulat a megyénél, hogy a megye becsületbeli kérdésnek tekinti a megyei bank leghathatósabb pártfogolását, érdekei előmozdítását; e czélból az árvavagyon, legalább azon része, mely ezután folyóvá lesz, e bankba tétetik — de külön kezelés alá, s e külön pénztár csak is legszigorúbban megvizsgált hypothekára kölcsönöz betáblázás mellett, nehogy a veszélynek csak árnyéka is létezhessen.

S ekkor megkezdí működését.

Mielőtt vázlatomban tovább mennék, azon felmerülhető kételyre: miként lesz ama 400 részvény a földbirtokosok ismert szük pénzviszonyai közt elhelyezhető? — azt felelem:

Először és mindenekelőtt oda fog hatni a megye, mely e kérdésben már az alakításnál érdeklendi magát, legbefolyásosabb bizottmányi tagjai s birtokosai állván az ügy élén: hogy a megye minden községe legalább is egy részvényt szerezzen.

Tudván a községek, hogy e bank első sorban a megyei kis-birtok oltalmára, javára alapittatik, nem fognak késni — nagy rábeszélési szükség nélkül is, — az ajánlott részvényt elfogadni, melynek ára, ha másként ki nem kerülne, a megye engedelmével a költségvetésbe felvételik s kivettetik. — Me-

gyémnek például 90 községe legalább is 90 részvényt vehet; azonban, tekintve, hogy — bár gyéren, de egy némely pár ezer forint tőkével is bír: nem kétlem, hogy a községeknél 100 részvény is elhelyezhető lenne.

Ezután jönnek az egyesek; minden pénztelenségünk mellett is, készek vagyunk egy nagy, egy helyes eszméért áldozni ha kell, s tekintve a nagy-birtokosoknak — kevés kivétellel — kedvezőleg ismert egyszerűségét, tekintve a középrend buzgalmát s a kebelbeli kereskedelmi osztály hazafias érzelmeit: nem aggódom az iránt, hogy — legalább Fehérben — ha jó kezek által indittatik meg az ügy, a 400, sőt több részvény is elhelyezhető nem lenne, s ha nem utalok is a központ pénzembe-reire: egyelőre kisebb terjedelemben is megindulhatna az ügy; a várható betétek, az árvavagyon behelyezése csakhamar oly meglepő összegre fogván a forgalmi tőkét emelni, hogy 2—3 év után, minden kiáltó bajon segítve lenne.

Mindenesetre nevezetes szerepet játszanék e banknál az árvavagyon elhelyezése. Legyen szabad e pontról kissé bővebben szólanom, mert e kérdés komolyan foglalkoztatja a közügy embereit pár év óta; óhajtom pár sorral én is érinteni, azért, hogy az eszmék tisztáztassanak.

A Bach-rendszer alatt az árvavagyon összpontosítva kezeltetett a központban.

1861-ben a megyék, legalább az én megyém, — talán a lefolyt korszak elleni természetes ellenszenvből is, de talán a községek óhajtására is — ez árvabankot cassáltak, az árvavagyont az illető községek árvatáraitra szétosztották.

A községek, hogy keblökben inkább szeretik az árvapénzt kezelteni, igen természetes: kényelmesebben hozzáférnek a kölcsönhöz, a kezelők rokonik és barátaiknak könnyű szerrel szivességeket tehetnek a kölcsönzéssel. Ámde nagy árnyoldala e kezelésnek mindenekelőtt, hogy az egyszerű földmives árvatya a pénzkezeléshez csak kivételesen ért, s árvaatyaságának — igen gyakran, legnagyobb becsületessége mellett is, áldozatául esik — megbukik.

Miért tesszük ki folyvást a nép színét, javát e szerencsétlenségnek, — s az árvavagyont a lehető veszélynek?

Összpontosítsuk tehát az árvavagyont — de, hogy rázkodás nélkül történjék az, talán csak az ezután befolyandót, — a megyei bankba.

De gondoskodjunk arról, hogy azt semmi körülmény közt veszély ne érhesse.

Gondoskodjunk arról, hogy az illető község e bankban legalább oly összeg erejéig, minő a községi bankban kezelt árvatőke, biztos hitellel birjon.

Ha erről gondoskodva lesz: a községek féltékenysége gyérülni — sőt megszűnni fog, főleg akkor, ha látandják, hogy a bank kezelése mellett azon kiáltó s a képtelenséggel határos baj, miként a nagykorúvá lett árva törvényszékileg kiutalványozott pénzéhez — a falusi kezelés mellett, sokszor egy év után sem juthat s utalványát 20 – 30 sokszor 50 száztóli veszteséggel elfecsérli, — megszűnik.

Ime, így gondolnám én a megyei bankokat felállíthatóknak; ki jobbat tervez, készséggel hátravonulok.

De ismétlem, és százszor is ismétlendem, ha kell, hogy a „megyei bankok“-ra oly kiáltó szükségünk van, a legfőbb adóalap a föld ápolása, megmentése, a fölnmivelési ipar fejlesztése, a nép vagyonosadásának előmozdítása tekintetéből, hogy nekünk egyesekül minden kitelhető erővel kell a bankok felállításán működni.

S a mennyiben körülményeink szigora jóakarató törekvéseinket meghiusítaná: a kormánynak segélyükre — illetőleg a fenyegetett földbirtok segélyére jönnie — mint már szintén érintém — elmulaszthatlan és elodázhatlan szent kötelessége.

V.

Február 22.

Senki magamnál jobban nem érzi, mennyire hézagos, mennyire fölületes tervezetem a megyei bankok felállításáról, csak egy eszmecsillámnak tekintem én azt, melyet szakértőbb elme és elmék, — ha tüzetesen tanácskozás elé kerülni szerencsés lenne az ügy, — majd kitöltenek, majd kiegészítenek.

Legelső s legfőbb kifogást tervem ellen azzal lehetne tenni: hogy oly szűk pénzalappal megindítva, megyei bank mikép felelhetne meg egy-egy megye — egy kis ország szűkségletének?

Ki ez ellenvetést teendi, annak teljesen igazat adok. Óhajtanám, bár lennénk oly helyzetben, hogy a milliók az első szóra előtermenének; pénztelen körülményeink közt, kizsarolt — bármely jóakarató elemekkel, nagy összegekre gondolni nem lehet, s a pénzvilág embereit philanthrop eszmék nem igen szokták touchirozni — s a pénzt ládáikból kibüvölni: nekik nagy dividenda kell, — itt pedig ezzel nem kecsegtethetők, habár egy szerényebb, közepes nyereségre itt is biztos a kilátás.

Nagy dividendát csak is váltó- s ezzel rokon üzlettel lehet elérni, ez üzlet pedig bankunknál csakis akkor lehetne megindítható, midőn felállításának főczélja: a földbirtok igényei, meglehetősen fedezvék; ha ez megtörtént, ám terjeszkedjék ki a bank a nyereségesebb üzletekre is, de csak is akkor és nem előbb.

Kisebb, bár aránylag szerény összeggel is meg lehet kezdeni, teljes bizalommal a jövő iránt, a megyei banküzletet. — Először, mert a pénzbetétekre bizton számítani lehet, másodszor: ha a megye az árvapénzeknek a bankba fektetését ki mondja, csak megyémben, hol a készpénzbeli árvavagyon 1.460,000 frtra rúg, már az első évben ez oldalról is tekintélyes összegre lehet számítani. Nem aggódnám tehát egy perczig is a kezdet kicsinységén, kilátásban lévén még azon körülmény is, hogy egy jó hitelű bank, szükség esetén nagyobb pénzintézetektől — legalább az alapítványlevelek értékeig, kölcsönt is nyerhet; de a legbiztosabban számítani lehetvén egy, a közérzet által erősen óhajtott, általa istápoltt, a megye legjobb nevei által vezetett pénzintézet napról-naprai gyarapodására, s ha rajtam állna: haladék nélkül hozzáfognék azon műhöz, mely megyém felvirágzásának hatalmas emeltyűje fogna lenni; ámde e téren egyes igénytelen erő vajmi keveset tehet, — s be kell várnunk az érdekettek, az illetékesek sorakozását.

Feltéve már most, hogy a megyei bank létesül, feltéve — mint másként nem is lehet, — hogy az erős virágzásnak

indul: nézzük, a legstürgösebben követelt hypothecalis kölcsönkön kívül, mi lehetne ez intézetnek még feladata a megye népe érdekében?

A gazdáknak, fűtekinttel a kis-gazdákra, később — ha megizmosodik a bank — minden kivétel nélkül, leendő terméseikre, kellő biztosítékok kikötése mellett, előlegeket adni.

Ha a bank kellőleg megerősödött már s módjában áll nagyobb — csak száz holdakról beszélek még most — birtoktestet megszerezni, s azt parcellirozza és méltányos áron — nem úgy, mint azt némelyek tévék — s az intézet czélzataival megférő kis nyereség és évi törlesztés mellett, iparkodó néptagoknak eladja, köztük kivételesen még olyanoknak is, kik becsületeségüknél, szorgalmuknál egyéb hypothekával nem bírnak ugyan, de az új birtok hypothekául szolgáland a kölcsönre nézve; ekként a birtoktalant birtokba juttatván, a proletariatus terjedésének ellene dolgoztunk s a mennyiben egy ily birtokon letelepülések is történnek és pedig leginkább a birtokvásárló esaládok ifjú, önálló működésre törekvő tagjaiból, — a magyar faj szaporodása is czélszerűen előmozdittatik.

S hogy ez utolsó tekintet is nagy figyelmére méltó a nemzetgazdaszat barátnak, önként érthető, ha meggondoljuk, mennyire csekély szaporodási eredményt mutathat fel a magyar faj, melynek gyarapodását előmozdítani számban úgy mint erőben, gondjaink egyik legfőbbjeit kell kitűznünk.

Röviden összevonva: a megyei bank feladata, első sorban a megyei földbirtokot — főleg a kis-birtokot a birói executiók alól felmenteni, — a szorgalomnak a birtokterjeszkedést lehetővé tenni, — az osztozások által okozandó nehézségeket legyőzni segiteni, — a birtok helyes művelhetését, a szükséges beruházási tőke nyújtása által, elősegiteni; — a birtok után vágyó becsületes munkásnak bármi kis ingatlan szerezhetésére alkalmat szolgáltatni, — a magyar faj szaporodását a nagyobb területben megvásárlott, kisebb részletekben újra eladandott birtokoni telepítés által közvetve előmozdítani, — s mindezekén túl, később, a megyei kereskedelmi forgalmat könnyen hozzáférhető hőlcsönökkel, váltók leszámítolásával stb. elősegiteni.

Azt hiszem, elegendő vonzerővel fognak csak az itt hirtelenében elősoroltak is birni egy-egy megyei közönségre nézve arra, hogy annak egyes tagjai, ha kell saját megerötetésükkel is, közremunkáljanak ily közhasznú pénztintézet felállítására, mely hivatva van, a földbirtoknak oly lendületet adni, mely azt képessé teendi, azon lerázhatlan terhek viselése mellett, melyet a mostoha viszonyok reá róttak, egyúttal a hazafiság és köznemzeti vagyonosodás és műveltség emeltyűjéül szolgálni.

Vagyonosság és műveltség ikertestvérek. Hol az első létez: önként beköszönt a második is; — míg megfordítva, csak egyeseknél látjuk történhetni a dolgot; kivételesen lehet a szegény egyén művelt, de koldusokból álló nemzet, soha.

Minden eszközzel álljunk hát elébe a fenyegető csapásnak — a proletariatus terjedésének; védjük a földbirtokot, segítsünk minél többeket ahoz jutni, nehogy amaz, majdan országos erővel kiépülendő vasúthálózat, úgy mint Irlandban, burgonyán tengő koldus nép lerongyolott viskói közt hordozza idővel hátán az új kor nagy vívmányait — a locomotivokat, s az ipar ezen óriás emeltyűje csak is az összetorlódott nagy vagyonhoz hordjon újabb gazdagságot: míg a tönkrejutott birtoktalan osztálynak körülré legfőlebb is a napszámos szerepe jutna hófergetegek alkalmával.

VI.

Márczius 6.

Elmondván röviden, mit vázlatosan mondandónak véltem, úgy néptünk súlyedt anyagi viszonyait, mint azon legfőbb és legsürgösebb eszközöket illetőleg, melyek által e bajt orvosolhatónak tartom: legyen szabad még egynémely oldalról szelöltetnem a magyar nép életét, s újjal mutatnom azon sérvekre, melyek gyógyításra várnak, azon bajokra, melyeken „a szegény ember“ önmaga „segíteni“ nem képes, s melyek ellen írt azoktól jogosított várni, kik par excellence az ő — a nép embereinek kiáltják ki magukat s kik, nem kétlem, hogy figyelmeztetésem után egyedül az ügyet tartva szemünk előtt, azon nagy számú demokrata körökben, melyek legújabbban alakultak és alakulni fognak, s melyeknek ép azért, mert demokrata körök, nem

lehet más feladatuk, mint a nép bajain úgy a politikai, mint az anyagi, úgy a testi, mint a morális bajokon segíteni s az associatio útján, mely mindig hatalmas fegyver volt és lesz hozzáértő s hatásos kezekben, iparkodni fognak népboldogító feladatuknak úgy a politikai, mint a közélet terén minden kitelhető erővel megfelelni.

Nem akarom e köröket meggyalázni azon föltétellel, mintha ők a népet egyedül a vezetők politikai céljaira kívánnák kiszákmányolni, nem akarom őket azzal gyanúsítani, hogy ők egyedül politikai tervek koholói lennének; sőt akarom hinni, hogy célzatuk, a politika mellékes üzésével, a népnek érdekeit — legyenek azok anyagiak és legyenek szellemiek, — előtérbe küzdeni, a nép jólléteért minden követ megmozdítani, ezért ha kell, vagyont, ha kell erőt, ha kell mindent, gondolkozás nélkül áldozni.

Ha ez a demokrata körök célzata, ha e jelige áll a nagy zajjal kitüzött zászlón: akkor legyenek sokszorososan üdvözlve általam és a nép minden igaz barátja által, — azok által, kik nem cifra szavakkal, nem soha nem teljesíthető ígéretekkel, nem az álmok arany hegyeivel, hanem a bár szegényes és kiszerű valóval, de valóval kívánnak a népen segíteni.

Vajha így lenne! s e nagy szó demokratia — melynek synonymumai a humanitas, a testvériség, a valódi kereszténység, az erkölcsiség, az igazság, a szeretet — ne használtatnék fel az önzés, a hiúság, a szenvedély, az uralomra-törés nyomorú törekvései által, és ne sülyesztetnék a nép, ez az Isten által jó kedvében teremtetett magyar nép, vak eszközévé a gyűlöletnek, a szeretetlenségnek! Vajha békén hagyatnék ekéje mellett s kebelében elérhetlen, soha nem teljesülhető vágyak ne gerjesztetnének és az elégedetlenség átka játszólapdjává ne tétetnék!

Ne lennének feltolakodó vezetői demokratábbak magánál a népnél, mely, ha magára hagyatik, ha föltre nem vezettetik, bizton eltalálja veleszületett józan értelménél fogva a helyes utat a politikai téren is, s ki a szintén veleszületett egyenes-lelkűségénél fogva nem hajlandó önmagától, árulóját látni a haza szent ügyének oly férfiakban, kik a bölcsőtől kezdve ép e

haza javáért éltek, érte küzdöttek, érte fáradtak, sőt vérzettek is — „nem hirért, nem dicsőségért, de nem is jutalomért,“ hanem küzdöttek érte keblök istenétől vezérelten, jó és rossz napokban ernyedetlenül. És ha nem láthatván közel — a nehéz időkben oly bármi kicsiny kikötőt, hová a haza hányatott hajója kikötni reménylhessen, ha a sötét láthatáron egy biztató csillagzat sem tűnt fel már, a nagy hajótörésből megmenteni igyekeztek azt, mi megmenthető volt — ha már az egész hajót meg nem mentheték: nem hajlandó józan magyar népünk, ha bünyösen fel nem izgattatik, tévútra nem vezettetik, árulóknak tartani azokat, kik, hősökül megküzdván ama nagy napokban a hon életeért, hosszas száműzetésükből visszatérve, a kivivott álláspontot alapúl, egy jobb jövő felé kiindulásúl elfogadják, — s kik, mert a haza sorsával va banque-ot játszani kívánók sorába be nem iraták magokat, most általuk majd nem egy sorba helyeztetnek a haza ellenségeivel.

Es mindez a demokratia nevében üzetik, — botrányára a józan, a valódi hazaszeretetnek.

Messze vezetné tollamat a legújabb események fölötti gondolkodás, elvágom hát a fonalat s áttérek sajtóságtos tárgyamra.

Mik is hát a demokrátiának s akként a hazabeli demokrata körök teendői — föltéve, hogy felvett czimük nem játék és gúny, addig is mig czikkem elején tett ígéretemhez képest alkalmat vehetnék magamnak tüzetesebben fejtegetni a népelet egyes kívánalmait — jelen soraim már is hosszabbra terjedvén mint egyelőre gyanítottam, hogy terjedni fognak, röviden fogok néhány ügyet elősorolni, melyeknek felkarolása a nép barátihoz illő és méltó cselekmény lenne:

Felkarolása s létrehozása minél több helyütt e hazában a népbankoknak, takarékmagtárak, munkások egyletei, a kórházak, a kisdédóvók, a lelenczházak, a bölcsődéknek, a kiházasztási, a temetkezési egyleteknek; feladatuk lenne: társulás útján gondoskodni egyletekről, melyek a szabadonbocsátott fegyenczeket pártfogolnák, óvnák a visszaeséstől — adván nekik munkát, szerezvén nekik szolgálatot.

Feladatuk lenne: társulatokat alakítani, melyek a fogházban létező fegyenczek szellemi és anyagi állapotának javítására hatnak.

Feladatuk lenne: népnevelési egyleteket alakítani, saját legjobb tervök s belátásuk szerint, — népnevelési egyleteket, melyek a szegény, téli gunya és könyvbeli hiány miatt iskolába nem küldhető gyermekeket a szükségességekkel ellátnák; — avagy nem mindennap hallják a kör érdemes tagjai: a „nincs mit akaszszak nyakába, nem küldhetem iskolába”-féle panaszos refrainjeit a szegény szülőknek? — szóval, feladatuk nagyszerű, majd nem isteni, ha azt értik, ha azt felfogják. Ez az ő valódi feladatuk, mit vázoltam, s nem a politika magas paripájáni olcsó lovaglász, hanem: kilépés a cselekvés terére azon népnek érdekében, melynek paladinjául fölvetik magukat. Ha ekként nem cselekesznek köreink, ha csak a politikai áldomások és lícitatio áldástalan terén maradnak, kérem: vegyenek föl valamely más alkalmas nevet és ne üzzenek gúnyt egy oly névvel, mely a művelt világ, a modern államok kegyeletének méltó tárgya.

